

IRAK'TA SÜNNİ SİYASETİ NEREYE GİDİYOR?

FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Uzman ORSAM

“

Gösterilerin ortaya çıkardığı denklem içerisinde yasalaşan tasarıyla vilayetlerin birer seçim bölgesi olduğu ve büyük listeleri avantajlı konuma getiren modifiye edilmiş Sainte-Laguë temsil sistemi bir kenara bırakılmıştır.

”

10

Ekim 2021 tarihinde yapılan ülkenin ilk erken parlamento seçimleri hem yeni seçim sistemi hem de çoğunluk hükümeti kurulmasına yönelik beklentilerle önceki seçimlerden ayrılmıştır. Iraklı Sünniler özelindeyse Takaddum ve Azim Koalisyonlarının başarısı Sünnilerin hem siyasette terör örgütü IŞİD sonrasında toparlanma hem de kimlik siyasetine dönüşün işareti olmuştur. Buna ek olarak iki koalisyon arasında varılan “yeni hükümete karşı ortak pozisyon” uzlaşısıyla kurulacak hükümet konusunda etkili bir grup olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak iki koalisyonun da hükümette yer alacak olması çoğunluk hükümetinin kurulması önünde bir engel olarak değerlendirilebilir.

Buradan hareketle Sünni siyasi grupların kimlik siyasetine dönmekle birlikte yerel farklılıkların ötesinde merkezileşme eğilimine girdiği söylenebilir. Irak'ta 2003 yılında ABD işgalinin ardından

yapılan beşinci parlamento seçimlerinin ardından kurulan Adil Abdulmehdi önderliğindeki hükümet görev süresini tamamlayamadan istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu noktada özellikle orta ve güney Irak'ta ortaya çıkan gösteriler etkili olmuştur. Diğer yandan gösterilerin talepleri doğrultusunda yeni bir seçim sistemi öngören bir yasa tasarısı yapılmıştır. Gösterilerin ortaya çıkardığı denklem içerisinde yasalaşan tasarıyla vilayetlerin birer seçim bölgesi olduğu ve büyük listeleri avantajlı konuma getiren

modifiye edilmiş Sainte-Lagué temsil sistemi bir kenara bırakılmıştır. Yapılan yeni seçim yasası daraltılmış seçim bölgelerini öngörmesiyle birlikte oluşturulan 83 seçim bölgesinde en fazla oy alan adayların temsil hakkına sahip olması organizasyon kabiliyetleri büyük listeleri ve seçim bölgelerini seferber edebilecek bağımsız adayların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bu durum coğrafi olarak bölünmemiş bir şekilde yaşayan aşiretlerin temsilcilerinin de siyasi temsil konusunda şanslı bir po-

zisyona sahip olmasına neden olmuştur.

Bu genel durum içerisinde gerçekleştirilen 10 Ekim 2021 tarihli Irak parlamento seçimlerine ait ilk resmî olmayan sonuçlar seçimlerin ardından ortaya çıkmasına rağmen Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği (IBYSK) tarafından sonuçların onaylanması için ancak 30 Kasım 2021 tarihinde Irak Federal Yüksek Mahkemesine (IFYM) gönderilmiştir. Yaşanan yaklaşık iki aylık gecikmenin ardından IFYM geçen yaklaşık bir aya rağ-

men seçim sonuçlarını nihai statüyle ilan etmemiştir. Bu durumun seçim sonuçlarının nihai ilanının ardından Irak'ta parlamento başkanı, cumhurbaşkanı ve başbakanın seçilmesi olarak adlandırılan üç başkanlık seçimine ilişkin süreci başlatacak olması ve bu süreç hakkında uzlaşmaya varılmamış olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Henüz bir uzlaşmaya varılmamış olmasına rağmen üç başkanlık için cumhurbaşkanlığına Kürt, başbakanlığa Şii Arap ve parlamento

başkanlığına Sünni Arap bir siyasetçinin seçilmesiyle 2003 sonrası kimlik bazlı oluşan siyasi teamülün sürmesi beklenmektedir. Buna ek olarak seçim sonuçlarına yönelik yaklaşık olarak sahip olduğu her üç koltuktan ikisini kaybeden Hadi el-Amiri önderliğindeki Fetih Koalisyonu tarafından yapılan itirazlar da süreci geciktirici bir rol oynamaktadır.

“

Sünni kimliği ön planda olan parlamento başkanı Muhammed el-Halbusi önderliğindeki Takaddum Koalisyonu ve Hamis Hancer önderliğindeki Azim Koalisyonu'nun Sünni oylarını konsolide ettiği görülmüştür. İki koalisyonun yükselişi, Iraklılık kimliğini önceleyen aktörlerin düşüşüyle birlikte Irak'ta IŞİD toprak hâkimiyetinin sonlandırılmasının ardından oluşan zeminde değişikliğe neden olmakla birlikte kimlik siyasetine dönüldüğü yorumuna neden olmaktadır.

”

KİMLİK SİYASETİNE DÖNÜŞ

2018 yılında yapılan parlamento seçimlerinin terör örgütü IŞİD'in toprak hâkimiyetinin sonlandırılmasının ardından yapılmasıyla birlikte bu zaferi siyasi alana taşımak isteyen dönemin Başbakanı Haydar el-Abadi önderliğindeki Nasr (Zafer) Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu, Sünni bölgelerden adaylar öne sürerek bu bölgelerin siyasi temsilinde etkili bir rol oynamıştır.

Ancak 2021 seçimlerinde Sünni bölgelerin, Sünni kimliği ön plana çıkan siyasi aktörlere yöneldiği söylenebilir. Zira Nasr Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu'nun seçimlerde yaşadığı düşüş bu doğrultuda anlamlı bir hâle gelmektedir. Diğer yandan Sünni kimliği ön planda olan parlamento başkanı Muhammed el-Halbusi önderliğindeki Takaddum Koalisyonu ve Hamis Hancer önderliğindeki Azim Koalisyonu'nun Sünni oylarını konsolide ettiği görülmüştür. İki koalisyonun yükselişi, Iraklılık kimliğini önceleyen aktörlerin düşüşüyle birlikte Irak'ta IŞİD toprak hâkimiyetinin sonlandırılmasının ardından oluşan zeminde değişikliğe neden olmakla birlikte kimlik siyasetine dönüldüğü yorumuna neden olmaktadır.

Bu noktada Irak Sünni siyasetinin başat aktörü hâline gelen Takaddum Koalisyonu 37 sandalye ve Azim Koalisyonu 13 sandalye kazanmıştır. Seçimlerin ardından bağımsız olarak temsil hakkına sahip olan 21 milletvekili Azim Koalis-

yonu'na katıldığını açıklamış ve koalisyonun toplam sandalye sayısı 34'e kadar çıkmıştır. Buradan hareketle iki koalisyon toplam olarak 329 sandalyeli parlamentoda 71 sandalyeyle yaklaşık %22 oranda temsil edilir bir hâle gelmiştir.

BİRLEŞİK SÜNNİ CEPHE Mİ KURULUYOR?

Iraklı seçmenin kimlik siyasetine yönelik politika geliştiren ve temsili sağlayan partilere oy vermesiyle beraber kurulacak hükümet içerisinde farklı grupların yer alması beklenmekle birlikte kimlik bazlı pozisyonların muhafaza edilmesi öngörülebilir. Zira Kürtler açısından Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) arasındaki kurulması beklenen hükümet hakkında politbüro seviyesinde yapılan toplantılar bu duruma işaret etmektedir. Diğer yandan Iraklı Sünni aktörler açısından da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Takaddum Koalisyonu ve Azim Koalisyonu arasında hükümete ilişkin ortak bir tutum belirlenmesi üze-

rine yapılan toplantıların ardından 14 Aralık 2021 tarihinde açıklama yapılmıştır. İki koalisyon tarafından yapılan açıklamada "hükümet kurma müzakerelerini ortak bir komiteyle yürüteceklerini" duyurulmuştur. Ortak açıklamanın ardından ise Takaddum Koalisyonu Sözcüsü Yahya Muhammedavi, söz konusu komitenin temel görevinin ülkenin istikrarını sağlayacak "gerçek ulusal iş birliği ve ortaklığı inşa etmek" olduğunu vurgulamıştır.

Takaddum ve Azim Koalisyonlarının kurulması beklenen hükümet konusunda ortak adım atmalarına yönelik sağlanan anlaşma, siyasetteki Sünni pozisyonunu güçlendirecek bir adım olarak değerlendirilebilir. Buna rağmen önceki seçimler sonucunda yaklaşık 60 Sünni siyasetçinin temsil hakkına sahip olsa da ortak pozisyon belirleyen iki koalisyonun 71 sandalyeye sahip olması oluşan Sünni blokun tamamen hükümet içerisinde yer almasına veya toplu bir şekilde muhalefette kalmasına neden olabilir. Varılan uzlaşma doğrultusunda Sünnilerin tamamen hükümet dışında kalması parlamentoda muhalefetin oluşmasına yol açacak çoğunluk hükümetinin karşısında bir zemine neden olduğu söylenebilir. Zira parlamentoda yer alacak Sünni muhalif bir grubun olmayışının, Şii'leri ve Kürtleri de hükümet içerisinde temsil edilme yarışına itmesi beklenebilir. Bu noktada oluşan dinamikler, hükümeti kurması beklenen Mukteda es-Sadr önderliğindeki grubun çoğunluk hükümeti kurma yönündeki beklentiyle Sünnileri tamamen hükümet içerisine sokabileceği gibi tamamen muhalefette

kalmalarına yol açabilir. Diğer yandan, Sadr Hareketi'nin çoğunluk hükümeti kurulması yönündeki taleplerinin parlamentoda yeterli destek bulamaması durumunda hükümet içerisinde yer alması beklenen Sünnilerin muhalefete düşmesine veya Sünnileri başka bir grup tarafından kurulacak hükümeti destekleme pozisyonuna itmektedir. Buradan hareketle bütün grupların temsil edildiği ulusal birlik hükümetinden çoğunluk hükümeti senaryosunun güçlenmesi oluşan Sünni bloku dağılmaya itebilir.

“

Musul siyasetinde IŞİD öncesi süreçte etkin olan siyasi grupların seçimlerden yenilgiyle çıktığı ifade edilebilir. Diğer yandan, Selahaddin ve Diyala gibi Sünnilerin de yaşadığı vilayetlerde benzer bir durum yaşanmış ve siyasette etkiye sahip Halbusi gibi diğer Sünni siyasetçilere oyların kaymış olduğu ve bu doğrultuda siyasetçilere yönelik oluşan güvensizlik durumundan güç devşiren Halbusi ve Hancer'in, Sünni siyasetini toparlar bir güce eriştiği söylenebilir.

”

SÜNNİ SİYASETİ NEREYE GİDİYOR?

Takaddum ve Azim Koalisyonlarının seçimlerde sahip olduğu başarı ve seçimlerin ardından ortak pozisyon belirlemesi Irak'taki Sünni siyasetinin merkezi olan Musul'un hem Halbusi hem de Hancer'in Anbarlı olması nedeniyle merkez

olarak Anbar'ı ön plana çıkarmıştır. Zira terör örgütü IŞİD'in Musul'da sebep olduğu yıkım alt ve üst yapıyla sınırlı kalmamış, Musulluların Musul merkezli siyasetçilere yönelik bir güvensizlik duymasına da neden olmuştur. Bu noktada Musul siyasetinde IŞİD öncesi süreçte etkin olan siyasi grupların seçimlerden yenilgiyle çıktığı ifade edilebilir. Diğer yandan, Selahaddin ve Diyala gibi Sünnilerin de yaşadığı vilayetlerde benzer bir durum yaşanmış ve siyasette etkiye sahip Halbusi gibi diğer Sünni siyasetçilere oyların kaymış olduğu ve bu doğrultuda siyasetçilere yönelik oluşan güvensizlik durumundan güç devşiren Halbusi ve Hancer'in, Sünni siyasetini toparlar bir güce eriştiği söylenebilir. 10 Ekim 2021 tarihinde yapılan seçimlerin ardından bu grupların siyaset üzerindeki etkili bir pozisyona sahip olması Irak'taki Sünni siyasetindeki yerleşmeyi sonraki dönemde de azaltarak Sünni siyasetinde merkezi yapının ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu noktada hem Takaddum hem de Azim Koalisyonları içerisinde bütün Sünni bölgelerini kapsayıcı bir mekanizmanın ortaya çıkartılması önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, diğer bir deyişle koalisyonlardaki yönetsel kadroların ve koalisyonlar üzerinden elde edilecek pozisyonların Sünni bölgeleri kapsayıcı olması bir model olarak bu iki koalisyonun kalıcı olmasına neden olabilir. Buna ek olarak oluşumlar içerisinden genç ve kimlik siyasetinin ötesine geçebilen figürlerin desteklenmesi Irak siyasetinde kabul göreceği yeni siyasetçilerin sahneye çıkmasına katkı sağlayabilir. ■